

Wartości kontra media

WIEDZA W PIGUŁCE

Przestrzeń medialna jest miejscem zderzania się różnych opinii, światopoglądów i ocen. Wszystkie teksty kultury, z jakimi się stykamy, są odzwierciedleniem pewnej wizji świata.

Dobrze o tym pamiętać, gdy jako pomoc w rozwiązywaniu naszych codziennych problemów służą nam media (np. gdy zastanawiamy się, na kogo zagłosować lub na co pójść do teatru). W internecie, telewizji czy prasie stykamy się z materiałami, które bardzo często są nacechowane ideologicznie. Wystarczy porównać wydania wiadomości z TVN-u i Telewizji Trwam, aby dostrzec znaczną różnicę wyrażanych wartości. Jednak zwykle nie są one tak łatwo zauważalne.

Wszyscy do pewnego stopnia żyjemy w „bańce informacyjnej”, ograniczającej różnorodność materiałów, które do nas docierają. Wpływają na to używane w mediach technologie (jak Page Rank w Google czy Edge Rank na Facebooku), a także dostosowywanie publikowanych treści do gustów przeciętnego odbiorcy. Również my sami zwykle decydujemy się na odbiór tekstów potwierdzających nasze poglądy czy wstępne intuicje. Czasem jednak warto skonfrontować się z innym punktem widzenia i spróbować go zrozumieć. Krytyczne spojrzenie na nasze poglądy pozwala je korygować. Może też wpłynąć na zwiększenie akceptacji dla innych punktów widzenia. Namysł nad wyznawanymi wartościami nie musi prowadzić do ich porzucenia — może upewnić w pierwotnym stanowisku poprzez dogłębne zrozumienie stojących za nim argumentów.

Podczas konfrontacji odmiennych poglądów zwykle dyskutanci reprezentują określone postawy, zależne zarówno od światopoglądu, jak i od stosunku do rozmówców. Czasem zmieniają oni swoje zachowanie, aby osiągnąć pewien efekt retoryczny lub skuteczniej przekonywać. Wyróżnić można kilka podstawowych postaw dyskutantów: dogmatyk, sceptyk, relatywista, eskapistą, nihilistą oraz szyderca. Możemy je dostrzec w wypowiedziach w mediach społecznościowych czy dyskusjach telewizyjnych, ale też w dziełach filozofów.

Zarówno aktywne uczestnictwo w mediach (włączanie się w dyskusje, komentowanie, publikowanie artykułów), jak i krytyczne odbieranie przekazów wymaga uświadomienia sobie naszych wartości i priorytetów. Wiedza o nich ułatwia wybór właściwego źródła informacji, a także postawy w dyskusji.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Uczestnicy i uczestniczki na przykładzie dyskusji o GMO poznają różnorodność źródeł wiedzy, powołujących się na nie środowisk, przywoływanych argumentów, a także stylu i form ich prezentacji. Następnie analizują mechanizmy poszczególnych dyskursów.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, że mają do dyspozycji różnorodne źródła informacji (także wśród mediów i w internecie);
- wiedzą, że źródła informacji mogą być zróżnicowane pod względem wiarygodności i ideologicznego nastawienia do różnych tematów;
- widzą w konfrontacji z innymi poglądami szansę na krytyczne spojrzenie na swoje opinie;

- nie poddając się stereotypom i pierwszym znalezionym informacjom, dążą do ich potwierdzenia lub uzupełnienia w celu wyrobienia sobie zdania;
- rozumieją, że forma i styl, w jakich informacja jest przekazywana, również wpływają na jej odbiór;
- mają świadomość, że za różnymi głosami w dyskusji mogą stać różne grupy interesu (np. finansowego, ideologicznego).

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min

Forma: burza mózgów, dyskusja

Pomoce: tablica, marker

Zapytaj uczestników i uczestniczki, co wiedzą o GMO. Zapisz hasłowo odpowiedzi. Jeśli wiedzą dużo, zapytaj, skąd pochodzi ich wiedza. Jeśli wiedzą mało, zapytaj, gdzie szukaliby informacji na ten temat. Zapisz hasłowo odpowiedzi. Zapytaj, które z wymienionych źródeł wydają się bardziej wiarygodne, a które mniej i dlaczego.

2.

Czas: 30 min

Forma: prezentacja osoby prowadzącej, dyskusja

Pomoce: komputer z rzutnikiem i dostępem do internetu, marker, tablica

Jeśli wiedza uczestników o GMO jest mała, wyjaśnij to pojęcie.

Organizm genetycznie zmodyfikowany to organizm inny niż organizm człowieka, w którym materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania lub naturalnej rekombinacji. (Źródło: http://www.mos.gov.pl/arttykul/2086_gmo/8806_gmo.html). Genetyczne modyfikacje stosuje się, aby uzyskać m.in. skuteczniejsze leki, gatunki roślin czy zwierząt o porządkanych cechach. Pomimo, że GMO są tworzone od kilkudziesięciu lat, nie ma pewności, jak modyfikacje wpłyną na otaczający nas świat w przyszłości — stąd trwająca debata.

Korzystając z **materiału pomocniczego „Dyskusja o GMO”** przedstaw materiały prezentujące różne aspekty tego zagadnienia.

Po każdym pokazanym materiale pytaj:

1. Jakie jest pierwsze wrażenie, które wywołuje?
2. Jakiego aspektu GMO dotyczy?
3. Czy popiera stosowanie technik GMO, czy mu się sprzeciwia?
4. Jakich argumentów, technik i symboli używa, by przekonać do swojej racji?
5. Czy przytacza precyzyjne dowody (np. wyniki rzetelnych i wiarygodnych badań), a jeśli tak, czy są one przekonujące i dlaczego?

Hasłowo zapisuj odpowiedzi na pytania, aby pokazać podobieństwa i różnice w poszczególnych mechanizmach.

Na koniec zaznacz, że dobrane przekazy są specyficzne ze względu na ograniczony czas zajęć — są wyraziste, syntetyczne, często pozbawione potwierdzających je źródeł czy dalszych wyjaśnień.

3.

Czas: 15 min
Forma: dyskusja

Powiedz, że poprzednie ćwiczenie pokazało, jakie typy sprzecznych informacji pochodzących od zaangażowanych stron często dostajemy przez media w różnych dyskusjach. Poproś o prześledzenie zapisanych schematów i zapytaj, jak wobec tego typu środków i argumentów można sobie wyrobić zdanie, jak nie ulec jednej stronie, gdy obie przywołują mocne i ważne argumenty.

Zapytaj, jakie inne tematy są dyskutowane tak intensywnie i na tak wielu polach (w lokalnej społeczności, w Polsce, Europie czy na świecie)? Może to być kwestia budowy wysypiska śmieci, oczyszczalni ścieków, elektrowni atomowej czy wydobywania gazu łupkowego w okolicy, może wegetarianizmu, posiadania broni, korzystania z używek czy mechanizmów uzależnień, wysokości wieku emerytalnego czy podatków, stopnia interwencji państwa w życie obywateli, wolności w internecie, a może kwestia in vitro, aborcji czy eutanazji. Dlaczego te dyskusje nie są łatwe do rozstrzygnięcia? Jak należy podchodzić do dyskusji i dyskutantów?

Zwróć uwagę, że w świetle omówionej dyskusji widać, że aby opowiedzieć się za lub przeciw, albo choć dowiedzieć się, o co w dyskusji chodzi, nie wystarczy wysłuchać jednej, ani nawet dwóch stron. Mogą one mieć swoje szczere racje i podstawy dla wyrażanych poglądów, ale nie muszą reprezentować pełnej złożoności problemu. Jeśli taka kwestia nie zostanie poruszona wcześniej, uczul uczestników i uczestniczki, że poza zwolennikami idei w dyskusjach zabierają głos osoby mające interes (ekonomiczny, polityczny itp.) w przekonaniu innych do swojej racji lub zabranii głosu w sprawie ważnej dla wielu osób.

Ewaluacja

Czy po zakończeniu zajęć uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, że mają do dyspozycji różnorodne źródła informacji (także wśród mediów i w internecie);
- wiedzą, że źródła informacji mogą być zróżnicowane pod względem wiarygodności i ideologicznego nastawienia do różnych tematów;
- widzą w konfrontacji z innymi poglądami szansę na krytyczne spojrzenie na swoje opinie;
- nie poddają się stereotypom i pierwszym znalezionym informacjom, dążą do ich potwierdzenia lub uzupełnienia w celu wyrobienia sobie zdania;
- rozumieją, że forma i styl, w jakich informacja jest przekazywana, również wpływają na jej odbiór;
- mają świadomość, że za różnymi głosami w dyskusji mogą stać różne grupy interesu (np. finansowego, ideologicznego).

Opcje dodatkowe

Mało jest materiałów, które w sposób graficzny (plakaty, rysunki, memy) lub audiowizualny (wideoklipy) pokazują korzyści płynące z GMO — zastanów się ze swoją grupą, jak mogłyby one wyglądać.

Warto zgłębić temat GMO w ramach większego projektu, analizując głosy poszczególnych naukowców, instytutów i organizacji zarówno krajowych, jak i międzynarodowych. Nie istnieje w internecie miejsce, które w przystępny sposób prezentowałoby na podstawie konkretnych i wiarygodnych badań zalety, szanse, ale także wady i obawy związane z GMO.

MATERIAŁY

materiał pomocniczy „Dyskusja o GMO”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Zaznacz właściwe odpowiedzi (może być więcej niż jedna)

1. Warto dyskutować o ważnych tematach, aby:
  - ☒ poznawać argumenty i poglądy innych osób, także te odmienne od własnych;
  - ☒ utrwalać swoje poglądy, jeśli inne nas nie przekonają;
  - ☒ zmieniać poglądy, jeśli inne argumenty nas przekonają;
  - ☒ weryfikować, czy własne poglądy są słuszne i na tej podstawie dalej je kształtować.
2. Podczas dyskusji najważniejszą cechą argumentów powinna być:
  - ☐ atrakcyjność przekazu;
  - ☒ wiarygodność poparta źródłami;
  - ☐ emocjonalność.
3. Oceniając osobę przedstawiającą swoje zdanie, trzeba zwrócić uwagę przede wszystkim na:
  - ☐ poprawność językową jej wypowiedzi;
  - ☒ przekaz merytoryczny;
  - ☐ ubiór i gestykulację;
  - ☒ motywację do przedstawiania określonego stanowiska (wiara w ideę, zarobek, zdobycie popularności itp.).

SŁOWNICZEK

- **Edge Rank:** algorytm stosowany przez portal Facebook, decydujący o wyświetlaniu i pozycji wpisów publikowanych na tablicach użytkowników. Podstawą jego działania są współczynniki: intensywności interakcji między użytkownikami, rodzaju aktywności oraz jej aktualności.
- **PageRank:** algorytm będący podstawą indeksowania stron internetowych przez Google. Podstawą jego działania jest założenie, że tekst jest tym bardziej wartościowy, im częściej powołują się na niego inni użytkownicy. W praktyce oznacza to, że pierwsze miejsca w wynikach wyszukiwania zajmują te strony, do których linkuje najwięcej internautów.

- **dogmatyk:** konsekwentnie trwa na określonym stanowisku i jest niechętny do najmniejszej choćby jego zmiany, nawet pomimo przekonujących kontrargumentów. Czasem nie chce wysłuchać osób mających inne zdanie lub forsuje język dyskusji charakterystyczny dla własnych poglądów.
- **sceptyk:** dąży do podważania każdego pewnego stanowiska. Często robi to poprzez ujawnienie założeń, których przyjmowanie nie jest wcale oczywiste.
- **relatywista:** pokazuje zależność pomiędzy słusznością danego stanowiska a odniesieniem do konkretnej kultury lub społeczności. Relatywiści walczą z dogmatyzmem, w przeciwieństwie jednak do sceptyków popierają często rozwiązania według nich najlepsze w danej sytuacji.
- **eskapista:** niechętnie podejmuje dyskusję, ucieka od konieczności przyjęcia jakiegoś stanowiska oraz konfrontacji z innymi poglądami.
- **nihilista:** uważa, że prowadzenie rozmowy jest bezsensowne, skoro nie ma ona wpływu na rzeczywistość. Nihilisci często uznają niemożliwość przyjęcia jakichkolwiek podstaw moralnych, na których można byłoby się oprzeć. Postawa ta łączy się więc często ze sceptycyzmem.
- **konformista:** przejmuje poglądy i normy postępowania uznawane za atrakcyjne, modne lub obowiązujące w danej grupie. Nawet jeśli konformista w głębi serca wyznaje jakieś wartości, ważniejsze są dla niego powodzenie i popularność.
- **szyderca:** zabiera głos tylko po to, aby wyśmiać dane stanowisko lub jego przedstawiciela.
- **bańka informacyjna:** zjawisko we współczesnej kulturze medialnej. Zachodzi, gdy odbiorca ma cały czas do czynienia z przekazami wyrażającymi podobne poglądy czy wartości. Zamyka go to na konfrontację z innymi punktami widzenia. „Bańka informacyjna” tworzy się w wyniku naszych przyzwyczajeń (np. zaglądania do jednego portalu informacyjnego czy czasopisma), działania mechanizmów wyszukiwarek, dominujących linii redakcyjnych i wielu innych czynników.

CZYTELNIA

- Rotkiewicz Marcin, **Gmatwanina wokół GMO** [online], [data dostępu: 03.06.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.polityka.pl/nauka/ekologia/1519208,1,gmo-fakty-i-mity-w-pigulce.read>.
- Naszkowska Krystyna, **Demony GMO. Poradnik: Czy jest się czego bać** [online], 29.11.2012, [data dostępu: 03.06.2013]. Dostępny w Internecie: http://wyborcza.pl/1,75478,12943337,Demony_GMO__Poradnik__Czy_jest_sie_czego_bac.html.
- Zagórski Sławomir, **GMO to nie zło** [online], 09.03.2013, [data dostępu: 03.06.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.focus.pl/nauka/zobacz/publikacje/gmo-to-nie-zlo/nc/1/>.
- **Organizm zmodyfikowany genetycznie** [online], [data ostatniej aktualizacji: 01.06.2013], [data dostępu: 03.06.2013], Dostępny w Internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Organizm_zmodyfikowany_genetycznie.
- **Sprzeciwiamy się uprawom GMO** [online], GreenPeace Polska, [data dostępu: 03.06.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.greenpeace.org/poland/pl/co-robimy/stop-gmo/>.
- **GMO — w czym tkwi problem?** [online], [data dostępu: 03.06.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.izba-ochrona.pl>.
- **Kampania przeciw GMO** [online], [data dostępu: 03.06.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.alert-box.org>.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Jan Dąbkowski, konsultacja merytoryczna: Marcin Wilkowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/wartosci-kontra-media/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Język polski, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Wiedza o społeczeństwie, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Treści nauczania

Opinia publiczna.

Nowa podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, liceum i technikum

Treści nauczania

przedstawia współczesne media w Rzeczypospolitej Polskiej – wymienia główne dzienniki, tygodniki społeczno-polityczne, stacje telewizyjne i radiowe, portale internetowe; charakteryzuje wybrany tytuł/ stację/ portal ze względu na specyfikę, formy i treści przekazu.

krytycznie analizuje przekazy medialne i porównuje przekazy różnych mediów dotyczące tych samych wydarzeń czy procesów; formułuje własną opinię w oparciu o poznane fakty; rozpoznaje przejawy nieetycznych zachowań dziennikarzy.

Język polski, liceum i technikum

Treści nauczania

charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).

rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe.